Text v liste Jakuba 2:14–26 som dlho nevedel pochopiť a dať dokopy s tým, čo som z novozmluvných spisov vedel o spasení zo samotnej viery bez skutkov. Z tohto miesta som jednoducho mal dojem, že na spasenie je potrebná ako viera, tak aj skutky. Je apoštol Jakub v rozpore s apoštolom Pavlom v tej najzásadnejšej otázke týkajúcej sa toho, ako sme pred Bohom ospravedlnení? Vedel som pritom, že v Božom slove nie sú žiadne rozpory.

Jakub nastoľuje otázku: „Môže viera bez skutkov spasiť?“ a dáva odpoveď: „Človek sa ospravedlňuje zo skutkov a nie zo samotnej viery“. A ešte dodáva: „Tak teda vidíte, že sa človek ospravedlňuje zo skutkov a nie samo z viery“, pričom tento výrok ilustruje príkladom Abraháma a smilnice Rachab. Keď by sme vzali Jakubove slová doslovne a mimo kontext, dostali by sme rozpor s učením evanjelia o ospravedlnení zo samotnej viery – výsledkom by bolo „iné evanjelium“. Aký je význam Jakubových slov v kontexte biblického zjavenia ospravedlnenia zo samotnej viery bez skutkov?

Evanjelium je dobrá správa o tom, že človek-hriešnik sa nemôže stať spravodlivým zo skutkov zákona. Nemôže sa stať spravodlivým svojou vlastnou spravodlivosťou (svojimi skutkami, svojím životom), ale sa ospravedlňuje vierou bez skutkov zákona. Boh nepočíta skutky, ale vieru za spravodlivosť (Rímskym 3:20–22, 3:27–4:5, Galatským 3:11, Filipským 3:9, 2. Korintským 5:21). Kto verí evanjeliu ukrižovaného a zmŕtvychvstalého Ježiša Krista, má večný život a neprijde na súd, ale prešiel zo smrti do života (Ján 3:36, Ján 5:24).

Pavlova výpoveď znie: „Človek sa ospravedlňuje zo samotnej viery bez skutkov“.

Jakubova výpoveď znie: „Človek sa ospravedlňuje zo skutkov a nie zo samotnej viery“.

Čo s týmto zdanlivým protirečením, ako sa s ním vysporiadame? (A) Vzdáme sa neomylnosti Biblie? Môže sa Písmo občas mýliť? – NIE. (B) Vzdáme sa doslovnej inšpirácie Biblie? Je Písmo zmes neomylnej Božej pravdy a ľudských omylných myšlienok? – NIE. (C) Upustíme od kánonu Biblie? Mali by sme Jakubov list vypustiť z Biblie? – NIE.

Božie slovo si samo sebe neprotirečí. Veríme, že Biblia je Bohom inšpirovaná (2.Timotejovi 3:16). Aj keď pisateľmi boli ľudia, zapísané slovo je pravé Božie slovo, neomylné, doslovne inšpirované. Preto veríme, že Biblia je pravdivá, zrozumiteľná a neodporuje sama sebe. V zapísanom Božom slove musíme vždy hľadať zmysel, ktorý do neho vložil jeho autor, Svätý Duch, pričom tento zmysel musíme vždy hľadať v kontexte danej pasáže a v kontexte celého Písma (celého biblického zjavenia).

Ospravedlnenie a spasenie je zo samotnej viery bez skutkov. Aká je táto spasiteľná viera?

1. Je živá, čiže prejavuje sa, pôsobí, koná, pracuje;
2. Prináša ovocie, ktorým sú skutky spravodlivosti a lásky, ovocie Ducha (Matúš 12:33, Rim 7:4, Gal 5:22);
3. Poslúcha Boha, čiže riadi sa podľa Božej vôle zjavenej v Božom slove (Ján 3:36);
4. Pôsobí skrze lásku (Galatským 5:6+13 , 1. Korintským 13:13).

Vierou v evanjelium Ježiša Krista získavame:

1. Ospravedlnenie;
2. Vnútorné obnovenie, obriezku srdca, dar Ducha, nové narodenie, premenené srdce poslušné Božiemu zákonu.

Ospravedlnení a spasení sme samotnou vierou bez skutkov. Ospravedlňujúca spasiteľná viera však nikdy nezostáva sama, ale plodí skutky, ktoré napĺňajú Boží zákon, pôsobí nádej, pokoj, lásku a spravodlivosť.

Rozriešenie zdanlivého rozporu

Keď o „ospravedlnení zo skutkov“ hovorí Pavol (Rímskym 10:5, Galatským 3:12), tak hovorí o naplnení Božieho zákona pod zmluvou skutkov (pozri tiež Solas číslo 2, strana 12). Pod zmluvou skutkov by človek musel dosiahnuť úplnú a dokonalú (bezhriešnu) vlastnú spravodlivosť. Počas celého života by nesmel ani raz zhrešiť. Ak by sa to niekomu podarilo, bol by spravodlivý zo skutkov zákona – na základe svojej vlastnej spravodlivosti. Večný život by tento „spravodlivý“ obdržal ako mzdu, nie ako dar milosti. Z Písma vieme, že toto sa nikomu nepodarí, lebo všetci zhrešili (Rímskym 3:10+23, 5:12). Preto ak sa chceme stať spravodlivými a obdržať večný život, sme odkázaní na dar milosti. Aby sme sa stali spravodlivými, potrebujeme vierou prijať Kristovu spravodlivosť a odpustenie hriechov. Kristova spravodlivosť je nám skrze samotnú vieru v Krista a jeho obeť pripočítaná (Rímskym 4:3–8, 1. Korintským 1:30, 2. Korintským 5:21). Boh nás na základe samotnej viery vyhlasuje za spravodlivých (Rímskym 5:1).

Kristova spravodlivosť, ktorú skrze vieru získavame, je však celá, dokonalá a úplná. Počas našej zemskej púte z nej neubúda. Keďže je úplná, nemôžeme k nej pridať ani jeden náš vlastný skutok, ani nič iné (obrad, sviatosť, odpustky, odpykávanie, charitu, …). Pravá spasiteľná viera plodí skutky lásky, ovocie Ducha, poslušnosť Božej vôli a napĺňanie Božieho zákona. Ale ani takéto skutky, ktoré sú skutkami viery (ovocím spasenia), Boh nepočíta spoločne s vierou na naše ospravedlnenie a spasenie. Počíta len samotnú vieru – od začiatku (uverenie v evanjelium) až do konca (smrť alebo druhý príchod Pána). Skutky viery sú však potvrdením a dôkazom toho, že človek má spasiteľnú vieru. Zviditeľňujú vieru, ktorá je sama osebe pre svet a ľudí neviditeľná.

Skutky viery, ako ovocie spasenia, MAJÚ funkciu dôkazu a potvrdenia živej spasiteľnej viery, ale NEMAJÚ záslužnú funkciu. Samotné skutky (alebo skutky spolu s vierou) Boh nikdy nepočíta na ospravedlnenie a spasenie – ospravedlnenie a spasenie je len zo samotnej viery (Rímskym 3:28, 4:6).

Keď o „ospravedlnení zo skutkov“ hovorí Jakub, odvoláva sa na potvrdzujúcu a dôkaznú funkciu skutkov napriek tomu, že jeho slová samé o sebe vyznievajú, ako keby učil úplný opak toho, čo učí Pavol o viere v evanjelium Ježiša Krista. To, že to Jakub takto myslí, je zrejmé z kontextu Jakubovho listu 2:14–26. Jakub tu neučí ospravedlnenie a spasenie zo skutkov. Neučí ani ospravedlnenie a spasenie na základe viery spolu so skutkami. Cituje Genesis 15:6 „Abrahám uveril Bohu a počítalo sa mu to za spravodlivosť“. Jakub týmito slovami cituje Písmo. Nevyvracia tento výrok, ale sa s ním stotožňuje. Ale dodáva, že toto slovo sa naplnilo vtedy, keď Abrahám poslušne šiel obetovať svojho syna Izáka (a vierou ho skutočne aj obetoval – Židom 11:17–19). Jakub učí, že viera nemôže byť bez skutkov viery, a že skutky viery nemôžu byť bez viery. Oboje existuje spolu a spolu účinkuje (spoluúčinkuje, spolupracuje, spolupôsobí). Jakub učí, že viera sa dokonáva zo skutkov viery (dokonáva sa v skutkoch viery). Ale neučí, že skutky viery majú záslužnú funkciu čo do ospravedlnenia a spasenia. Keď Jakub píše o „ospravedlnení zo skutkov“, celý čas má na mysli ukázanie a potvrdenie spasenia prostredníctvom skutkov viery: „Ukáž mi svoju vieru bez skutkov, a ja ti ukážem svoju vieru zo svojich skutkov“. To isté učí aj Pavol, keď hovorí: „Lebo ak bol Abrahám ospravedlnený zo skutkov, má sa čím chváliť, ale nie u Boha“ (Rímskym 4:2). Slovami „má sa čím chváliť“ potvrdzuje prítomnosť skutkov viery u Abraháma, ktoré ukázali jeho vieru. Slovami „ale nie u Boha“ potvrdzuje, že Boh skutky nepočíta ani samé, ani spolu s vierou na ospravedlnenie (na vyhlásenie niekoho za spravodlivého).

Jakub nevyvracia Pavlovo učenie o ospravedlnení a spasení zo samotnej viery. Jakub napráva prekrúcanie Pavlovho učenia a varuje pred mŕtvou vierou, ktorá nemôže spasiť, varuje pred falošným uistením o spasení.

Učenie o ospravedlnení samotnou vierou je tak radikálne a úžasné, že je často buď odmietnuté, lebo je vylúčená chvála a zásluha človeka, alebo je prekrúcané a zneužívané nasledovne: „Ak je spasenie zo samotnej viery, potom na skutkoch nezáleží a môžeme hrešiť“. Alebo: „Nuž, ak sme ospravedlnení samotnou vierou, potom len hrešme, pretože sme aj tak už v bezpečí a Božia milosť bude takto viac oslávená a rozhojnená“. Rímskym 3:8 „A či potom nemáme radšej robiť zlé, jako sa nám rúhajú, a ako niektorí vravia o nás, že hovoríme: robme vraj zlé, aby prišlo dobré? Ktorých odsúdenie je spravodlivé“. Prekrúcaný býva aj text Rímskym 5:20 „A k tomu vošiel do toho i zákon, aby sa rozmnožilo prehrešenie; ale kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozmnožila milosť“. Pavol vie, čo niektorí hovoria: „Nuž čo tedy povieme? Či zostaneme v hriechu, aby sa rozmnožila milosť?“ (Rímskym 6:1). To je to, čo niektorí tvrdili: „Zostávajme v hriechu, aby sa rozmnožila milosť“. Ale Pavol hovorí: „Nech sa tak nestane“. Pavol odmieta takéto povrchné prekrúcanie a zneužívanie jeho učenia. Odpovede prináša takmer vo všetkých svojich listoch, v ktorých ukazuje, ako zo skutočnej ospravedlňujúcej viery nevyhnutne prýštia dobré skutky a láska. Napríklad v Galatským 5:13 „Lebo vy ste nato povolaní, bratia, aby ste boli slobodní, len nedávať tej slobody za príčinu telu, ale skrze lásku slúžte navzájom jedni druhým“.

Živá a mŕtva viera

Až potiaľto sme kládli dôraz na to, čo Jakub nemieni svojimi slovami. Teraz položme dôraz na to, čo Jakub svojimi slovami mieni a ako sa to týka nás. Vieme, že spasení sme samotnou vierou (Rímskym 10:3–8), a že viera je z počutia Božieho slova (Rímskym 10:13–14). A vieme aj to, že z počutia Božieho slova (a skrze vieru) sme dostali Božieho Ducha (Galatským 3:2+5). Ak niekto nemá Svätého Ducha, nie je spasený (Rímskym 8:9). Kto má Ducha, je v Kristovi (je znovuzrodený, má obrezané srdce), je v Duchu a chodí podľa Ducha (Rímskym 8). Kto chodí podľa Ducha, prináša ovocie Ducha (Galatským 5:22, Efezským 5:9). Duchom mŕtvi skutky tela, posväcuje sa a slúži spravodlivosti (Rímskym 6 a 8). Najväčším a všeobsahujúcim prikázaním zákona je láska: láska k Bohu a blížnemu. Ak sme ospravedlnení a spasení, potom o nás platí, že „láska Božia je vyliata v našich srdciach skrze Svätého Ducha, ktorý nám je daný (Rímskym 5:5). Láska je plnosťou zákona (Rímskym 13:10, 1. Korintským 13:4, 1. Timoteovi 1:5). Ak v nás takejto lásky niet (1. Jána 2:5), potom nepatríme Kristovi a nemáme spasenie. Ale je to len viera, ktorá nás činí spravodlivými pred Bohom. Láska, ktorá z nej pramení, ukazuje, že tá viera je skutočne pravá, živá, ospravedlňujúca.

Celý náš text z Jakuba sa zameriava práve na prítomnosť a ukázanie spasiteľnej viery. Jakub tu odkrýva falošnú prázdnu pokrytecku vieru, ktorá nepôsobí lásku. Takáto viera nemôže nikoho ospravedlniť a spasiť. Verš 14: „Čo to prospeje, moji bratia, keď niekto hovorí, že má vieru, a nemá skutkov? Či ho azda tá viera môže spasiť?“ Jakub opisuje nepravú pokrytecku vieru takto: Najprv vo verši 17 hovorí, že taká viera je mŕtva: „Tak aj viera, keď nemá skutkov, je mŕtva sama v sebe“. Ak viera „nepôsobí skrze lásku“ (slovami Pavla, Galatským 5:6), je (slovami Jakuba) „mŕtva“. Verš 20: „Ale či chceš zvedieť, ó, prázdny človeče, že viera bez skutkov je mŕtva?“ Verš 26: „Lebo ako je telo bez ducha mŕtve, tak je i viera bez skutkov mŕtva“. Potom vo verši 19 Jakub hovorí: „Ty že veríš, že je jeden Bôh? Dobre robíš. Aj démoni veria a trasú sa“. Na príklade viery démonov ukazuje Jakub, že existuje aj takáto viera, ktorá ale nedokáže spasiť. Vysvetlenie nachádzame v liste Židom 11:1 „Viera je presvedčením o veciach, ktoré sa nevidia, a podstatou toho, na čo sa človek nadeje“. Viera má obsahovú zložku (doktrinálnu) a zložku spoľahnutia sa (dôvery). Keď prvá zložka (doktrinálna) je v poriadku, ale chýba druhá zložka (dôvera, spoľahnutie sa), nie je to spasiteľná viera. Viera, ktorá zostáva sama (nenadeje sa, nepracuje, neslúži, neplodí lásku) – je neužitočná, prázdna, jalová, zbytočná, nečinná, neúčinná, márna viera. Nevyhýbajme sa listu Jakuba a berme vážne výstrahy o mŕtvej viere.

Ak by sme teda verili alebo učili: „Na ospravedlnenie a spasenie je potrebná viera spolu so skutkami (dohromady)“, vyrobili by sme iné, nepravé, falošné evanjelium, ktoré nemá moc spasiť hriešnika. Ak by sme naopak verili alebo učili: „Viera môže zostať sama bez ovocia a bez skutkov lásky, a aj tak nás ospravedlní a spasí“, opäť by sme zvestovali falošné učenie, že mŕtva viera môže spasiť hriešnika. Ospravedlnení sme len zo samotnej viery, ktorá je živá, pôsobí skrze lásku a prináša ovocie.